

P. Plus S. J.

Pripravljajmo bodočnost

Nekaj velikega in veličastnega je, kdor nosi v sebi globoko spoznanje tega, kar je treba izpolniti, da bo bodočnost pripadala Kristusu. Pa ne samo v glavnem, ampak v vsch podrobnostih, in to kljub vsemu nasprotovanju in nerazumevanju, kljub ugovorom in težkim razočaranjem, ki jih povzroča zavest, da me okolica noče ali ne more razumeti. Kdor pripravlja uspešno bodočnost, ta dela nekaj velikega in veličastnega!

O nekem velikem politiku se je izrazil šaljivec: »Njegova poguba je, ker pozna zgodovino. Zato že spada na pokopališče.«

To ni čisto točno. Preteklih dni ne zaničujemo. Poznati moramo zgodovino. Vse, kar nas more zgodovina naučiti za lažje razumevanje sedanjosti in boljše pripravljanje bodočnosti, moramo izkoristiti. Prav dobro lahko poznamo zgodovino in zato vendar le še ne spadamo na pokopališče, hvala Bogu. A vseeno moramo poznati bodočnost bolj, kakor preteklost, ako jo hočemo res dobro pripraviti.

Očitani so nekdanji francoski duhovščini, da ni zadosti vedela za leto 1789., dalje španski duhovščini, da ni vedela za dogodke, ki so prišli, in ruski, da ni predvidela Lenina in njegova dela.

Če je to res, kolika škoda! V bodočnosti bo treba bolj paziti. Naj bo že kakor hoče, na vsak način moramo paziti, da ne bomo zaostali za dogodki. Rademacher misli, da imamo katoličani eno napako: stojimo na braniku preteklosti in stalnega izročila. Moti se. V tem je ravno velikanska moč Cerkve. Res pa je, da smo do novosti zelo previdni in jih večinoma z dvomom sprejemamo. Ni dvoma, da je treba zavračati napačne misli in se ustavljati nespametnim novostim, vedeti pa moramo, da postane to lahko usodno. Katolicizem bi namreč moral igrati vlogo voditelja in vzpodbudnika za nove in pogumne podjetnosti. V takem položaju se pusti katolicizem potisniti preveč v ozadje in bo vedno imel vlogo tistega, ki ga pač prenašamo, ker je prišel prepozno.

Ne pozabimo, da moramo svoje posebno življenje živeti iz večnosti v popolnoma določenem trenutku časa, in da moramo tako življenje posredo-

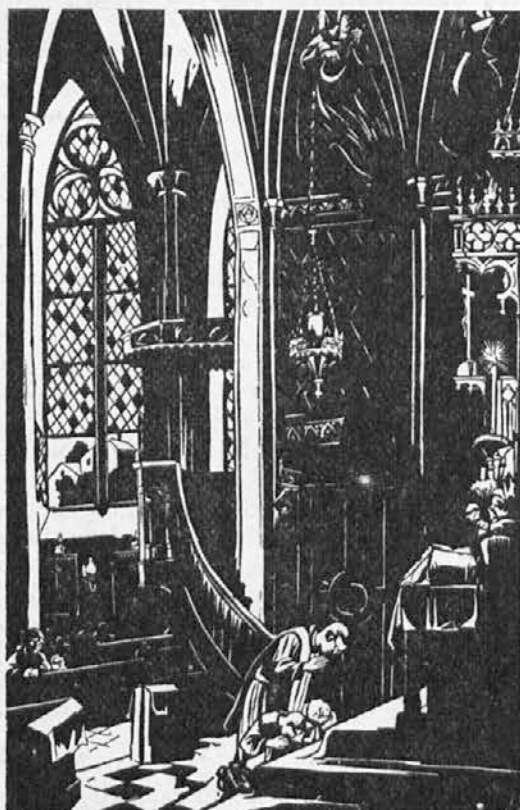
vati tudi drugim. Nad vse skrbno moramo torej proučiti čas, ki prihaja, če nečemo biti v nevarnosti, da se ne bomo znali prilagoditi dobi, ker smo jo premalo skušali razumeti, premalo pregledati in smo bili preveč okorni.

Morda bomo umrli s svojimi sanjami na dnu srca; v vsakem primeru smo živeli tako, da je bilo vredno živeti.

Ali nimamo Cerkve, ki nas pametno vodi v razumevanju časov, kateri prihajajo? Napačno mislijo nekateri, da se Cerkev briga samo za preteklost. Vsaj toliko, če ne še bolj, gleda v bodočnost. Naša dolžnost pa je, da njene smernice sprejmemo in po njih odločno korakamo v bodočnost.

—a —a

Gospoda, svojega Boga moli

Matej pravi v 4. poglavju 10: »Gospoda, svojega Boga, moli in njemu samemu služi.« Svojega Boga móli! Ni je na svetu stvari, kajne, ki bi bila tako velika, popolna, absolutna, da bi jo molili. Molim osamo enega, ki mu pravimo: Najpíšji.

Češčenje Boga je samo logična posledica vere. Čim višja mi je stvar, tem več mi pomeni, tem bolj jo čislam. Najpíšjemu dajem vso čast: molim ga.

Kako je s tem našim češčenjem? Že v najnežnejši mladosti smo se učili Boga častiti, ko nam je mati sklepala roke in nas učila delati križek. Odtlej je naše češčenje dobivalo vse določnejše oblike, a skoraj nam vsem se je primerilo, da so nam te oblike sicer ostale, njih vsebina pa je usahnila, in tako opravljamo neka dejanja božjega češčenja samo še avtomatično, in se niti ne zavedamo, da smo kakor lutke s praznimi kretnjami.

Poglejmo v cerkvi okrog sebe. Čemu so podobna cincanja.

ki naj bi bila poklek? In kakšni so križi? Kakor da si podimo muhe izpred nosu... V cerkev prihajamo brezbrizno kakor — kaj bi rekla? Kakor kamor koli med ljudi, pri kropilnem kamnu malo pomencamo, nato pa se razčepirimo v klopi, se udobno naslonimo in ravnodušno potegnemo iz žepa rožni venec ali knjigo in se vdamo v usodo: da je treba biti pri maši... In ne pomislimo, da si angeli zakrivajo pred trikrat svetim Bogom čista obličja, ker ne prenesejo njegovega veličastja... Mi ga prav dobro prenesemo. In če smo toliko prijetno ali spokojno razpoloženi, da smo čustveno molili, gremo iz cerkve z zavestjo, da smo Bogu dali nekaj posebnega, ne pomislimo pa, da je Bog dal nam nekaj posebnega, ko nam je dovolil dvigniti oči k svoji svetlosti.

Okorni smo kakor hlapci. Nič plemenitega ni v nas, nič občutljivega, tihega in nežnega. Nič pozornega. Kakor hodimo raztreseni med ljudmi in se zanimamo samo za tiste, ki so nam izjemno dragi, tako prihajamo raztreseni pred Boga, vase in v svojo klavrno majhnost zatopljeni. Kako to, da so naši križi tako smešni, da so nam pokleki tako nadležni, da nas je sram lepo skleniti roke in zapreti oči za vse drugo, kar ni Bog? V družbi se obnašamo, kakor nas uči krajevni bon-ton, poljubljam roke, se ljubeznivo smehljamo, — vsakemu smo navsezadnje pripravljani iskazati čast, posebno še, če malo te časti pade na nas nazaj! Le Bog nam je premalo, da bi mu iz globin srca pokazali, da je naš Bog in da smo mi vsi njegovi slepi črvički.

Oblike so nam ostale, vsebina je že davno usahnila v nas. Pobožnosti nam niso več bleščeči hipi, ko se pogrezamo v Boga, ampak so nam prireditve kakor vse drugo. Maša ni kalbarijska daritev, ni čudež odrešenja, ni nezimerna milost. — maša je maša; nedeljska dolžnost, ki je ne smem čez evangelij zamuditi. K maši gremo, da smo pri maši, ne pa, da bi bili navzoči, kadar se Bog daruje za nas in naše grehe. K litanijam gremo kakor h kaki prireditvi. Nimamo neposrednega občutka, da smo z molitvijo zvezani z dušo večnega Boga.

NASVETI ZA DUŠEVNO DELO

J. Riboulet

Vztrajaj!

Ollé-Laprune daje v svoji lepi knjigi »Cena življenja« mladim ljudem nasvet, naj hočejo vedno le malo stvari, toda te za vsako ceno. Mnogo mladih ni tega mnenja; mislijo, da smejo raztresti svoje sile na mnogo strani. Uspeh takega početja se kmalu pokaže: raztresena je pozornost, vse je le na pol premišljeno, volja izgublja na moči in vse ostane na površju.

Nikar tako! Če si se neke stvari lotil, je ne izpusti, dokler je nisi dovršil. Sveti Ignacij Lojolski je rad dejal, da največ stori tisti, ki dela samo eno stvar in to dobro.

Če nastopijo težave, je treba odstraniti eno za drugo. Herkul je na ta način opravil vseh svojih dvanajst nalog. Važno pa je, da vem, kaj hočem in da se tistemu popolnoma posvetim. Če bi ljudje tako delali, koliko izgubljenih ur bi bilo prihranjenih in koliko stranpotov preprečenih.

Pri študiju se torej moraš omejiti. Določi točno, kaj boš študiral in presodi sredstva in čas. Na ta način boš postal »človek ene ideje«. Tak je bil Ozanam. Živel je štirideset let samo eni ideji, ki ga je nazadnje izčrpala.

Prijatelji so mu svetovali, naj se čuva. »Ne,« jim je odgovoril, »izpolniti moram svojo dolžnost in ostati na svojem mestu. Če bo treba tam umreti, bom tudi umrl.«

Kar hočem doseči, moram doseči kljub vsem oviram. Ni dovolj, da kdo delo začne, treba ga je izpeljati do konca. Jožef de Maistre je rekel: »Nihče se ne more na lahek način naučiti težkih stvari. Edina pot, ki ostane, je: Zapreti vrata, sporočiti, da me ni doma in delati.«

Vztrajaj! Če se boš vdajal vsaki malenkostni težavi, ne boš prišel nikamor. Enkrat te bo bolela glava, drugič bo prevroče, tretjič mraz, in tako ti bo vse pomagalo zanemarjati dolžnost.

Ko so odkrivali spomenik Lessepsu, graditelju Sueškega prekopa, je de Vogüé slavil mojstra takole: »Kakšna volja! Ta beseda pomeni vsega Lessepsa. Imel je pred očmi le eno pravo misel in to je nosil s seboj, jo hranil, branil in strastno razvijal do konca. Kaj so bila Herkulova dela spričo težav nad katerimi je zmagal Lesseps. Bile so neštevilne in skoraj nepremagljive. Upirala se je materija, še hujši je bil boj z nevednostjo in predsodki, kapital se je bal zase, družbe so iskale svojih koristi, nekateri so lenarili, drugi so se divje upirali; nič mu ni bilo prihranjeno. In vendar je vztrajal in odstranjal težave, kakor bi metal pesek s pota. Težave so se vrnile, puščavski veter je zopet natrosil peska. Ni se dal oplášiti: kopal je dalje. In ta volja ni bila niti trda, niti kruta. Znala je postati kakor ribič ljudi. Zmagal je; ljudje so šli za njim kakor magnetizirani.«

Treba je vztrajati za vsako ceno. Francoski vzgojitelj Fonsegrive je dejal nekoč študentom: »Ne izgubite nikdar poguma. Slepec, ki ne bi izgubil vztrajnosti, bi končno vdel celo nit. Življenje ni težko zaradi velikih naporov, ampak zaradi stalnih naporov. Kdor vztrajno hoče, nujno uspe.« Pred leti so dali posestniki nekega zemljišča kopati globok rov, da bi odkrili zlato žilo. Kopali so dolgo, imeli so veliko stroškov, nazadnje so obupali in delo pustili. Zemljišče je kupila druga družba in nadaljevala z delom. Kopali so samo še en meter in odkrili bogato zalogo zlata... Ali ni veliko ljudi takih, da se zaradi pomanjkanja vztrajne volje ustavijo samo en meter pred svojimi velikimi uspehi, ki bi jim poplačali ves trud.

Velik sovražnik trdne volje je senzualizem, čutnost. Že Platon je opozarjal svoje učence: »Rešite se zlih telesnih nagnjenj. Oprostite se tega bremena, ki vam obrača pogled le v nižave.« To je res. Kakšno voljo more imeti tisti, ki je suženj svoje počutnosti? Dvignil bi se rad, pa se ne more: peruti so zlomljene. Veliki francoski učitelj duhovnega življenja P. Gratry je dejal: »Vprašanje vse zgodovine in vsake človeške zgodbe je v tem, ali je človek ostal v svojih nižinah, ali se je dvignil nad sebe. Pojdite ven iz sebe in se dvigajte vedno višje!«

Debatna ura

? ? ? ? ?

V kongregaciji si pod posebnim Marijinim varstvom

Legenda o sv. Ceciliji

Ko je bilo prošenje pri cerkvi sv. Device vseh milosti, je slepi berač Julijan ubral svojo harfo in sedel na izhojene cerkvene stopnice. Uprl je prazne očesne jamice v neznano daljavo in ko je zapel o usmiljenju božjem in usmiljenju človeškem, se mu je glas tresel kot bi veter brnel skozi zvonik in izvabljal zvonovom slaboten jek. Žalostno so pele harfine strune; starčeve roke so bile trudne in uvele kot posušeno jabolko... In Julijan je jokal s svojimi krvavimi očesnimi duplinami: tema je bila okoli njega in ni videl luči in sončne svetlobe, ki je vtopila v sebi cerkev in množico okoli nje, prodajalec trakov in škapulirjev, krčmarje in tatove, ni videl zamaknjenih, pojočih obrazov romarjev, ki so s svojimi culami priromali k Devici Mariji, čutil je le tesen spomin v svoji duši, bolesten, a vendarle lep spomin...

Nekoč! Nekoč so pele orgle in cerkev je zvenela v himni, katero je prepevala njegova duša. Ej, bile so lepe tiste orgle! Kovinske piščali so imele, z angelskimi glavicami so bile okrašene in podoba sv. Cecilije je stala na vrhu. Cerkev je bila velika, polna stebrov, empor in kapel, v katerih se je izgubljala pesem in so se zvoki prepletali s svetlobo in duhovnikovo molitvijo pod marmornatim baldahinom velikega oltarja.

Takrat je bil Julijan organist v cerkvi sv. Andreja. Uprl je svoje oči v oltar, kjer se je duhovnik sklanjal nad božji Kruh; kot v omotici se je zibal zdaj na desno, zdaj na levo in prelival gibe svojih prstov v donenje božje glorioje, ki je kipela iz orgel in grl mladih pevcev. Iz srebrnih kadilnic je plaval opoj kadila proti rebrastemu stropu, Bog se je spuščal skozi barvasta okna nad zlati kelih, mistična svetloba je bila polna angelov, ki so z rokami prekrizanimi na prsih lebdeli okoli Najsvetejšega in počasi utripali s krili... (Zdaj so tekle slepemu Julijanu solze po licih, če je pomislil na pesem veličja božjega, katero so molili angeli ob zvoku njegovih orgel.) Zgodilo pa se je, da je pridrl mejni kralj z vojsko. Takrat je zagorelo v cerkvenem ostrešju, razpokalo je zidovje, marmor oltarjev se je zrušil in piščali njegovih orgel — vsaka je bila kot živo grlo, pojoče v božjo čast! — so se pretalile v mrtve kepe lesketajoče se kovine, ki se je skrila pod pepel in razvaline... Duhovnik, ki je branil oltar, je obležal na oltarnih stopnicah s prebodenimi prsmi, drevesa so zibala na svojih vejah obesena trupla in organistu Julijanu so vojaki med smehom iztaknili oči, ko je hotel v bridki uri zaigrati poslednjo pesem...

Hubert Van Eyck: Sv. Cecilija

Žalostna je bila Julijanova pot. Obleka mu je razpadla in leta so legla nanj s svojo sivo težo, da se je sključil od bridkosti in starosti. Harfa mu je postala poslednja tovarišica; obesil si jo je čez hrbet — doneče glasbilo kralja Davida — vzela je roke popotno palico, s katero je tipal v svoji oslepljenosti za pravo potjo in hodil je po pokrajinah kraljestva kot izmučen, betežen berač, sam s svojo harfo in žalostno pesmijo. Od cerkve do cerkve, od gradu do gradu, od vasi do vasi, med veseljem in žalostjo ljudi, v soncu in dežju, poleti in pozimi. Včasih ga je dobra roka prijela za komolec in ga speljala, slepega, preko brvi, ga vodila ob prepadu, mu podarila kruha ali vrč vina — to je bilo izzvenenje njegove življenjske melodije. Pesem veselja in zmagoslavja božjega se je spremenila v pritajen jok preplašenega otroka...

Tisti dan pa, ko je zapel na stopnicah cerkve sv. Device vseh milosti, je začutil roko na svoji rami in lep, neskončno dober glas, glas mlade deklice, ki ga je pozdravil. Zdelo se mu je, da je še harfa zadonela kot v čudežnem oživiljenju...

»Kdo si?« je poprašal trudni starec.

»Sirota sem!« je odgovorila deklica. »Znam igrati na harfo in peti pesmi. Če hočeš, te bom vodila, slepi starček! Držala se bova za roke in skupaj potovala po božjih poteh.«

»Dobra si in usmiljena kot božja svetnica,« se je nasmehnil Julijan. In ko je deklica zapela in udarila v harfo, je dostavil: »Poješ in igraš pa kot sv. Cecilija!«

Deklica se je zasmejala z zvonkim smehom, da je zazvenelo kot bi zlata čaša trčila ob rob kristalne kupe. Stresla je svoje dolge lase, priprla oči in spet zapela... In glej: ljudje so ostrmeli; sneli so svoje klobuke in obstali, potem so pričeli jokati od nenadne ginjenosti. Ptice so se spustile pred deklíčine noge in berači z ranjenimi telesi so pozabili na svojo bridkost. In tako je bilo povsod, kjer sta se ustavila.

Pa sta prišla do velikega gradu. Na strmo skalo so ga postavili, iz sivih kamenitih kvadrov so mu zgradili obzidje, v stolpih so čuvarji s trobentami naznanjali jutro in večer in prihod vsakega, ki se je prikazal na strmi grajski poti.

Ko so zaječala z železjem okovana grajska vrata, sta se znašla Julijan in njegova spremljevalka na grajskem dvorišču med hlapci in lovskimi psi, ki so se na dolgih verigah zaganjali proti njima. Komaj pa se je oglasila deklíčina pesem, so umolknile živali in služabniki so obnemeli; še brkati vojaki po stolpih so prislonili helebarde ob stene in se ozrli skozi line...

Takrat se je pojavil na mostovžu vitez Rajmund. Nojevo pero mu je vihralo na žametni čepici in lep je bil kot jelen. Zaslišal je petje in plosnil v dlani: »Lepo! Lepo!« In vsi, ki so začuli njegov glas, so se prestrašili, kajti zazvenel je med pesem kot krik mrtvaške ptice v sončno jutro. Rajmund pa se je zakrohotal in stekel po lesenih stopnicah na dvorišče.

»Pesem o ljubezni, lepo dekle!«

Dekle pa je pelo himno božje ljubezni.

»Pesem o zmagi!«

Harfa je zvenela v slavo usmiljenja.

»Pesem močí!«

Štrune so poveličevale ponižnost...

»Klavrna je tvoja pesem,« se je zasmejala vitez Rajmund, »čeprav imaš lep glas kot ga še nisem slišal, toda tudi ti si lepo, dekle! V gradu je miza polna jedi, kozarci prekipevajo vina, v mojem srcu se vžiga ljubezen... Pojdi z menoj...!«

Toda deklica se ni zganila. Njeno grlo je utihnilo in Julijanu je strah ustavil prste na strunah harfe.

»Z menoj, dekle!« Vitez jo je zgrabil za roko, za lepo, belo roko, toda, joj! — zakričal je in odskočil: njegova desnica mu je omahnila — bila je suha.

»Čarovnica!« so šepetali služabniki in na njihovih obrazih je bil začrtan strah. »Svetnica!« so govorili drugi in njih bojazen ni bila manjša kot pri prvih.

»V ječo!« je kriknil Rajmund. »V ječo!«

Toda nihče se ni upal izvršiti ukaza.

»Oba!« je zavpil vitez in zamahnil z zdravo levico.

Deklica pa je stala mirna in molčeča kot alabastrna podoba. Julijan si je v svoji slepoti zaman skušal vitezovo besnost. Dvigal je desnico kot bi iskal opore, tresle so se mu ustnice, toda beseda ni prišla preko njih. Končno se je deklica obrnila k hlapcem: »Zakaj pa ne ubogate? Vrzite naju v ječo, kot vam je gospodar zapovedal!«

Rajmund je besnel. Udaril je s palico po hlapcu. »Ubogaj! Odvedi ju!« In dekle je samo pristopilo k preplašenemu hlapcu in reklo: »Kaj boš trpel toliko zaradi naju? Pelji naju v ječo!«

V podzemlju je bila tema, dišalo je po mrličih in vlagi, toda če bi slepi Julijan mogel videti, bi opazil, da se je ječa razsvetlila takoj, ko je ječar zapahnil vrata za njima. Pač pa je začutil duh po rožah, duh po lilijah in ni vedel, ali je stopil v ječo ali na vrt.

»Julijan!« ga je poklicala deklica.

»Da, hčerka!«

»Moj dobri Julijan! Moj dobri, stari Julijan!« Sklonila se je nadenj in ga objela. Julijan pa je dvignil svoje roke ter jo prijel za rame, kot bi se hotel spočiti naslonjena nanjo, pri tem pa je začutil na vratu nekaj kot zaceljeno rano.

KONGREGACIJA TE PRIPRAVLJA ZA ŽIVLJENJE

»Kaj je to, dekle? Obleka?«

Deklica se je smejala. Brazgotina se ji je vlekla preko pol vratu pod tilnikom. Pokrivali so jo dolgi lasje.

»In kaj držiš v rokah? Palmo? Okoli tebe cvetejo rože, na glavi imaš venec...«

Tedaj se je spomnil stari pevec Julijan:

»Trikrat je usekal rabelj v njen tilnik, pa ji ni mogel odsekati glave. Lira ji je padla iz rok, ustnice so se zganile v božjem imenu in curek krvi ji je pordečil obleko. In ker po rimskem običaju ni smel udariti z mečem več kot trikrat, jo je pustil tam na pol mrtvo... Cecilija pa je pridigovala ljudem še tri dni in mnogo se jih je spreobrnilo... Pokopali so jo s krvavimi prti vred v njenem grobu ob Apijski cesti. In od njenega trupla je bil vonj po rožah in lilijah...«

»Sv. Cecilija!« je vzkliknil starec in padel pred njo na kolena.

Takrat pa so se mu odprle oči in zagledal je velikansko cerkev; duhovniki v svečanih oblačilih stoje pred oltarjem, kadilo preseva sonce, ob orglah pa sedi prečudno lepa deklica v zlato vezeni obleki in okoli nje stoji zbor v duhovniške tunike oblečenih pevcev... Na njenih laseh je venec iz lilij in rož, na njenih prsih svetel križ, na orgle je položena mučeniška palma.

In Cecilija mu je pokimala z glavo, ga vabila z očmi, z nasmehom, z donenjem orgel... Julijan je prihajal vedno bliže k oltarju in orglam, prihajal je s počasnimi, trudnimi koraki kot star svečenik; njegova beraška halja se je spremenila v zlatozelenkasto se lesketajoč plašč.

Zajela ga je pesem in molitev kot bi se potopil v vrtimec sredi opojne reke... In sredi zamaknjenosti je zaslišal glas: »Julijan...!«

Potem se je vse dvignilo, neslo ga je v višavo, slepila ga je prečudna luč — sv. Cecilija je stopala pred njim...

Tisto noč je imel vitez Rajmund čudne sanje.

Mlada pevka je prišla k njemu z vencem na glavi in s palmo v rokah; iz rane na vratu ji je kapala kri ter ji tekla po zlati obleki. Dvignila je tri prste desne in en prst leve roke in se dotaknila z njimi njegove osehle roké: »V imenu troedinega Boga, ozdravi!« Spreletelo ga je po vsem telesu kot bi božja milost prišla vanj: spet je zaplala kri po osušeni roki in prsti so se zganili. Dekličin nasmeh mu je spreobrnil srce. V pesmi, ki je donela iz svetlobe, je spoznal vitez Rajmund: »Sv. Cecilija!« Pokleknil je na tla in sklonil glavo.

Klečeč na tleh se je zbudil vitez Rajmund. Začudil se je, kajti sredi noči je pel zvon v grajski kapeli, orgle so igrale kar same od sebe, harfe in plunke po steni so brnele in grajski stolp, kjer je bil zaprt slepi harfist, je bil oblit z lučjo...

Tisto noč se je spreobrnil vitez Rajmund. Tisto noč je umrl slepi organist Julijan. Pokopali so ga v grajski kapeli in nad njegovim grobom so postavili oltar sv. Cecilije, sv. Valerijana, njenega zaročenca in njegovega brata Tiburcija... Na gradu pa so se naselili pobožni menihi, ki so zgradili novo cerkev v čast sveti Ceciliji in je nastala sloveča glasbena šola...

Francè Vodnik

KNJIŽEVNI PREGLEDI

Pod tem naslovom bomo na kratko poročali o izvirnih slovenskih književnih novostih, leposlovnih in znanstvenih. Motrili jih bomo pod umetniškimi in idejnimi vidiki, kakršen spada v »Našo Zvezdo«.

Izmed leposlovnih del si oglejmo najprej dve pesniški zbirki, ki ju je izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. To sta »Slap tišine« Severina Šalija in »S potepuško palico« Ludvika Dušana.

Severin Šali je doslej prihöeval svoje pesmi predvsem v Dejanju in Domu in svetu. Nasproti raznim docela začetniškim zbirkam, ki so zadnja leta prihajale na slovenski književni trg, je treba Šalijevo prvo zbirko prišteti med ona dela, v katerih se zrcali naše sodobno pesniško iskanje in prizadevanje. O čem poje pesnik, najlaže razvidimo iz naslovov posameznih ciklov, na katere je zbirka razdeljena: Zastrta luč, Zalostinke in Večne minljivosti. Prvi del obsega predvsem ljubezenske pesmi, drugi pesmi o bolečini, nemiru in skrivnostnem pričakovanju našega življenja, ki ga motri pesnik z vidika večnosti, tretji del pa obsega neke vrste nova pesniška tihožitja, to je pesmi, posvečene raznim predmetom.

Tudi Dušan Ludvik je novinec v naši literaturi. Pojavil se je v Domu in svetu, kjer izključno sodeluje. Tudi njegova zbirka zasluži pozornost, čeprav ga kaže

še vsega v razvoju ter marsikje ne more zakriti vplivov, pod katerimi se je oblikoval; najmočnejše spominja na Dragotina Ketteja. Kakor ta je tudi Dušan Ludvik pesnik, ki niha med življenjsko vedrostjo in celo šegavostjo, pa med iskanjem globljega smisla, ki prav tako kakor pri njegovem predhodniku povzroča v njem trenja med razumom in srcem, pa med dvomom in vernostjo.

Čeprav ne spada v leposlovje, naj tu omenimo tudi prvo knjižico Ilustriranih del Franceta Prešerna, ki jih je začela izdajati Bibliofilska založba v Ljubljani. Zunanji povod za to izdajo je dala bližajoča se stoletnica pesnikove smrti. Za letos izidejo ilustrirane naslednje pesmi: Strunam, Dekletom, Pod oknom, Prošnja, Kam in Ukazi.

Med pripovednimi deli sta izšli v zadnjem času najprej dve mladinski knjigi. Prvo pod naslovom »Bajtarska krič« je napisal Jan Plestenjak. Ta povest za mladino je izšla kot četrti zvezek Vričeve knjižnice, ki jo izdaja Slomškova zveza v Ljubljani. Povest se godi razen v škofovih zavodih v St. Vidu nad Ljubljano v Škofji Loki ter v njeni bližnji okolici, kjer je doma tudi njen avtor. Povest je napisana predvsem z vzgojnega vidika, a se odlikuje tudi po lepem jeziku in nazornih opisih življenja v prirodi, pri delu in v zavodu. Zanimiva pa je tudi zaradi tega, ker je pisatelj postavil v nji spomenik mnogim znanim osebnostim iz vrst svojih bivših vzgojiteljev v zavodu sv. Stanislava. Druga povest za mladino, ki jo je spisal Miran Jarc, ima naslov »Zakopani zakladi«. Povest je izšla kot drugi zvezek Knjižnice Razorov, ki je bila ustanovljena lani. Tudi ta povest, ki je pisana na pol romantično, na pol realistično, je z vzgojnega vidika priporočljiva.

Iz sveta otrok in mladostnikov je po večini zajeta tudi zbirka novel Rudolfa Kresala z naslovom »Vejica španskega bezga«, ki pa je vendarle pisana predvsem za odrasle. Te novele, ki so pisane v mrzličnem ekspresionističnem slogu, so značilne priče življenja mladih ljudi, ki so doraščali pod pritiskom vojnih let, ki so zapustila v njih ne samo veliko razboljenost, ampak tudi izredno občutljivost za krivico in sploh za nered v človeškem življenju.

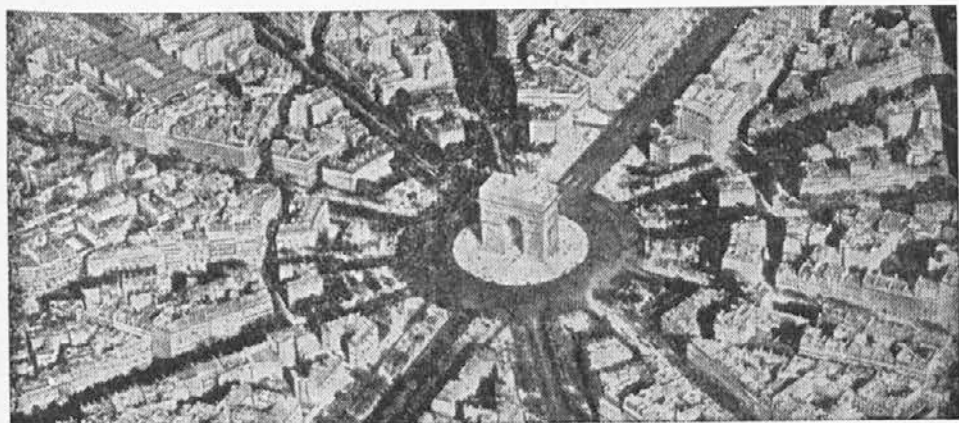

Janko Mlakar

V docela nasprotni svet kakor Kresalove mračne novele nas vodi zgodba tako imenovane idilične povesti »Mlin v grapi«, ki jo je spisal Ivan Čampa. Delo je izšlo v založbi Literarnega kluba v Ljubljani kot njena tretja publikacija. »Mlin v grapi« je zgodba čotastega mlinarja Matica, ki ob strani prav tako po naravi zaznamovane Tonce doživi srečo ljubezni in družine in s tem življenja sploh. Povest, ki jo je pisatelj lokaliziral v Iško grapo na Notranjskem, je zamišljena kot idila, to je kot preprosta zgodba, v kateri ni težkih življenjskih problemov in ne vznemirjajočih duševnih pretresov.

V na pol leposlovnji, na pol poučni obliki so pisani »Spomini« Janka Mlakarja, ki jih je v lepi, s slikami opremljeni knjigi izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Pisatelj popisuje v teh spominih, ki so v prvotni obliki izhajali v Mentorju, svoje življenje po naslednjih obdobjih: Abecedar, gimnazijec, bogoslovec in duhovnik. Vendarle pa Mlakarjevi Spomini niso samo življenjepisi, v katerem nam iz okvira zgodb in zgodbic pride nasproti on sam. Ob njem spoznavamo prav tako vrsto znanih in neznanih ljudi, posebno dijakov in profesorjev, ki so prikazani v značilnih, deloma karakterističnih, deloma karikiranih potezah, katere jim je dal pisatelj-humorist. Toda čeprav je ta knjiga napisana predvsem za oddih, za vedre ure, ko si človek želi zabave in smeha, je vendar v nji tudi mnogo poučnega, zlasti za spoznavanje stare in nove Ljubljane.

Najredkejšje so v beletristični književnosti dramske novosti. Kot zadnja slovenska igra je izšla »Triglavska roža«, pravljica igra s petjem v štirih dejanjih, ki jo je po narodnih motivih spisal Mirko Kunčič. Zaradi osrednjega motiva je igra, ki jo je založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, primerna za proslavo materinskega dne in je bila v ta namen letos že uprizorjena.

Ivan Bogovič:

Kako sem doživel Pariz*

Skušali smo izrabiti deseturni odmor v Parizu, kolikor mogoče izčrpno. Bila je ravno nedelja. Kot dobri kristjani smo obiskali najprej cerkve in opravili svojo nedeljsko dolžnost.

Pariz ima krasne hiše božje. Monumentalna svetišča, umetniško dovršena in bogato opremljena, zavzemajo odlične prostore med mnogoštevilnimi poslopji pariškega vele mesta. Da stojijo ta svetišča dandanes nekoliko osamela in prazna sredi modernega pariškega življenja, obiskovalca, ki pozna zgodovino francoskega ljudstva, nikakor ne moti! Mnogo znakov lahko opazaš, ki pričajo, da ima krščanstvo v življenju francoskega ljudstva še vedno mnogo moči in veljave. Opažali smo lahko tudi, da vstaja na Francoskem katolicizem sicer počasi, a dosledno in smotrno v čudovito lepi, izčiščeni obliki in se pripravlja, da prevzame zopet v zgodovini Francije važne naloge, ki ostajajo nerešene, odkar jih je velika revolucija poverila svobodomiselstvu in brezboštvu.

V cerkvi sv. Vincencija Pavelskega, kamor smo šli maševat, nas je prijetno iznenadila ljubeznivost in uslužnost francoske duhovščine.

Dijaki visokošolci so nam stregli pri sv. maši. Fino izoblikovani fantje! Njih zunanost in globoko doživljena religioznost je dajala njihovi zunanosti in sodelovanju pri bogoslužnem opravilu nenavadno lepe in prikupljive oblike. Če religija ustvarja in oblikuje življenje, potem nastaja vedno nekaj lepega in dovršenega.

Iz svetišča smo stopili zopet v valovanje vele mestnega življenja. Kakšna razlika! Kakor da bi človek odhajal od doma, se mi je zdelo, ko smo zapuščali svetišče in začeli stopati v poulično življenje. Tako umirjenega se počuti človek v svetišču! Zdi se ti, da si doma — prav doma, ko te objame veličina hrama božjega — in ti govorijo simboli večnostnih vrednot svojo skrivnostno govorico o bistvenih zadevah človeškega življenja. V svetišču umolknejo divje sile, ki oblikujejo življenje cest in vele mestnih ulic. Vse postransko in malenkostno se porazgubi nekam v daljave. Sam si s svojim Bogom in bistvenimi zadevami svojega življenja.

Nekaj trenutkov smo gledali na stopnicah svetišča ta divje prekipevajoči tok življenja. Ves notranji nemir in nenasiten pohlep po vrednotah tega sveta, ki si utira brezobzirno pot za svojimi cilji, ti zija iz tega vele mestnega direndaja nasproti. Kam drve vse te množice mimo svetišč? Človeške misli in teženja hodijo mnogokrat težko doumljiva pota!...

Pariz je vele mesto svoje vrste! Malokje na svetu je nagromadeno toliko bogastvo vsega tega, kar ustvarja človek, kakor v Parizu. Veliki so bili rodovi, ki so gradili to mesto skozi stoletja. Zenjalne tvorbe človeškega duha so zapustili, pa tudi sledove divje strasti in demonsko razbesnelega nagona. Pariz je mesto velikih

* Pisatelj je potoval v Ameriko in to svoje potovanje popisal v zanimivem, daljšem potopisu. Zaradi pomanjkanja prostora bomo objavili samo najzanimivejše odlomke, ki nam bodo prikazali nekatere avtorjeve vtise s tega potovanja. V tej številki prinašamo njegov obisk Pariza, kjer se je ustavil za deset ur.

nasprotij! Poleg veličastnih svetišč, kulturnih vrednot in vsakovrstnih umetnin, ki jih ustvarja le nenavadna duhovna usovernost, stoje spomeniki človeške propalosti in rafinirano zmaterializiranega življenja. Tujca, ki stopi prvič na pariška tla, to ozračje prvi hip omami, skorajda zmede in duši, posebno še, če ne utegne, da bi mirno in počasi pregledoval, kar so ustvarile in še ustvarjajo ogromne življenjske energije francoskega naroda v svojem Parizu.

Trg, kjer je stala zloglasna ječa Bastille, spomenik republike, trg svobode in narodne sloge, pomenja v zgodovini Francije zmago in zopet zmago. Kakšne zmage so ovekovečene v teh zgodovinskih spomenikih? Prepričevali so nas, da so ti trgi in umetniško dovršeni spomeniki posvečeni spominu zmag največjih in najpomembnejših idej za človeštvo. Dopovedovali so nam, da živi od zmag francoske revolucije — vsa evropska in celo svetovna civilizacija. Vodnik nam je skušal dokazovati celo, da bi bilo postalo človeštvo čisto sigurno žrtev absolutizma, tiranije, nečloveškega izrabljanja in vsakovrstnih krivic, če bi ne bila prišla pravočasno francoska revolucija. Ona je rešila človečanstvo — tako nam je zatrjeval in se spoštljivo odkril pred spomeniki teh »zveličavnih« idej. Liberté, fraternité, égalité — svoboda, bratstvo, enakost so lepe in važne ideje, a prineslo in uveljavilo jih je krščanstvo. Francoska revolucija jih je zmaličila ter zakrinkala z njimi svoje barbarsko početje. Trg narodne sloge izraža lepo, veliko misel, v resnici pa je simbol bridke zgodovinske ironije. Louvre, Tuilleries, palače Luksenburg — nudijo mnogo zgodovinskih in umetniških spomenikov iz dob, ko je vstvarjalo francosko ljudstvo velika dela narodno svojstvene kulture. Panteon — »Svojim zaslužnim možem hvaležna domovina« — se glasi napis na pročelju. Tu spijo mirno drug poleg drugega, v krasnih marmornatih sarkofagih, v nekdanjem svetišču kat. Cerkve, ki ga je spremenila revolucija v imenu bratstva, svobode in enakosti v državni mavzolej, ljudje, ki so igrali v zgodovini francoskega ljudstva pomenljive vloge. Marsikatero ime, ki se blesti na teh mrzlih sarkofagih, ti prikljče v spomin silno razgibane in burne dobe evropske zgodovine. Kaj vse je pridrlo na dan iz skrivnostnih globin francoske duše v dobi Ludvika XVI. v dobi enciklopedistov, velike revolucije, Napoleonov! Ljudje, ki so znali razgibati in zvalovati te globine in sprostiti v njih tako orjaške sile, so umrli. Ideje, ki so jih vrgli v svet, dejanja, ki so jih izvršili, delujejo naprej s svojo skrivnostno silo. Z velikim zanimanjem pregleduje človek justično palačo, ki je bila posebno v dobi velike revolucije pozorišče strahotnih sodnih razprav in krivičnih krivdorekov. Monumentalna zgradba učinkuje! In če stopiš iz nje v kapelico, ki je posvečena francoskemu kralju svetniku — Ludviku IX., se te polasti svojevrstno doživetje. Tu je mirna in trdna točka! Plemenito stremljenje svetnika na kraljevem prestolu in njegovo življenjsko delo, je čudovito dovršeno ponazorjeno v umetniških oblikah gotskega sloga in bogate ornamentike. Vse te vodi navzgor, kjer se spajajo arhitektonične zamisli v harmonično enoto in skladnost. Nekje v daljavi se čuje hropenje velemestnega življenja kakor besnenje valov, ki se razbijajo ob skalnatih pečinah. Kapelica je navadno zaprta — Kralj svetnik sameva, kakor da bi se ljude izneverili vsi podaniki. Navadno prihajajo le še tujei v te prostore. Lastno ljudstvo je napravilo iz nekdanjega svetišča muzej. Kralj svetnik in njegovo plemenito stremljenje spada le še v muzej. — Tako sodi sodobnost.

Pot nas je peljala mimo Sorbone. Precej neznatno poslopje na zunaj. A zgodovina tega slavnega učilišča, ki ga je ustanovil dvorni kaplan Ludvika IX., je zelo poučna. Pravi nam, da je bila to nekdanja bogoslovna fakulteta in da je dandanes državna visoka šola za lepe umetnosti. »Velika revolucija, ki se je borila za svobodo, bratstvo in enakopravnost, bi ne bila dosegla svojega vzvišenega cilja, če bi ne bila izbrisala sledov duhovnega suženjstva, verske nestrpnosti in neenakosti preteklih dob« — tako nam je govoril vodnik po Sorboni. Da je bilo krščanstvo tisto, ki je priborilo človeštvu pravo svobodo, bratstvo in enakost, tega nam seveda ni hotel verjeti. Katoličani so si zgradili v Parizu novo bogoslovno visoko šolo, kjer vzgajajo svojemu in drugim narodom svečeništvo, da ne preneha blagovest in delo za osvobodjenje — bratstvo, in pravice človeštva. Zanimivost svoje vrste v Parizu je Eifflov stolp. Parižani so ponosni na ta svoj tehnični umotvor. Neka posebna samozavest prežarja njihove besede, ko razlagajo tujcu zgodovino in stroj te tehnične mojstrovine.

Če pa ti splava pogled s stolpa preko zgrad pariškega mesta, čutiš pač neko vzvišenost svoje telesnosti nad vso to ogromno snovno kulturo, a duh ti sili

Vstopi v kongregacijo!

navzdol, kakor da bi bile te materialne tvorbe največje dobrine človeštva... V svetišču sv. Genovefe ali ob gotski navzgor kipeči arhitekturi Notre-Damske cerkve ali v svetišču na Montmartru doživljaš nekaj čisto drugega. Duh se ti sprošča in dviga iz okovov materialne zaslužjenosti v svetove praidej — pralikov. Tvorci prave Francije so tisti, ki so gradili ta svetišča, ki jih vzdržujejo in prihajajo iz cest velemestnega življenja vanje, da si pridobe razsvetljenja in pravih moči za delo med svojim ljudstvom. Ob spominu in simbolih največjih idej, pa tudi dejanj, ki so bila izvršena za človeštvo, se dviga in razžarja gorečnost in heroična požrtvovalnost francoskih katoličanov, ki delujejo tako neumorno in času primerno, da očuvajo svoji domovini čast, poštenje, duševno zdravje prave življenjske sile, pa tudi vodilno vlogo v kulturnem življenju Evrope.

Na Montmartru smo občudovali obnovljeno svetišče. Monumentalna stavba! Pred cerkvijo te preseneti živahna, dobro organizirana kolportaza katoliškega tiska: časopisja, knjig, propagandnih brošur in letakov. Zelo agilni, spretni in požrtvovalni so francoski katoličani v tem oziru. Nič brezobzirno vsiljivega, kričavega! Mirno, skorajda proseče ti ponudi šop tiskovin, kakor bi hotel reči: pomagaj, da zmaga resnica, poštenost, da zmaga Kristus s svojo Cerkvijo med našim ljudstvom! In kupovali smo, da so nas bili kolporterji kar veseli! V svetišču smo našli množico ljudstva. Iskreno pozorno je sledila govorniku, ki je govoril o nadlogah katoličanov v modernem življenju. Montmartre je najbolj pomenljiva točka v Parizu in v vsej Franciji. Je osrednja točka, kjer se zbirajo — kakor svetlobni žarki — v žarišču leče — najplemenitejše sile francoskega ljudstva. Montmartre je spomenik in neizčrpljiv vir nezlomljivih življenjskih sil Francije, veliko večji kakor Arc de Triomphe — slavolok, pod čigar oboki plamti ogenj v proslavo neznanega vojaka. Ogenj, ki razžarja Pariz in Francijo z Montmartra, je pač čisto druge vrste kakor ogenj, ki žari na grobu neznanega vojaka! Dokler bo plamtel ogenj svetega navdušenja in požrtvovalnosti za najvišje vrednote — to je za Boga in nравnost ljudstva, tako dolgo bo plamtelo tudi pravo rodoljubje in heroična požrtvovalnost za domovino, ponazorjena tako lepo z neugasljivim ognjem na grobovih neznanih vojakov. Če bo ugasnil ogenj na Montmartru, bo kmalu ugasnil tudi pod slavolokom zmage...

Ali so bili naši kulturni delavci verni

Francè Jesenovec:

Anton Aškerc (1856—1912).

Izredno zanimiva osebnost za naše vprašanje je osebnost pesnika Antona Aškerc, katoliškega duhovnika in najboljšega slovenskega epika. Ta mož je edini, ki je, izhajajoč iz mladoslovenske liberalne generacije jasno izpovedal prav to svoje mišljenje in prišel zato v velik duševni spor s samim seboj ter se — bojevit in dosleden, kot je bil na katoliški strani samo še Mahnič — odrekal katolištvu. Spor v njegovi duši za katolištvo ali proti njemu je nastal tem laže, ker Aškerc sploh ni imel poklica za duhovski stan, marveč je vanj stopil samo na ljubo pobožni teti Agati. Bil je mlad in izredno razgiban ter temperamenten. Njegov nemirni duh se je prav posebno rad pečal z versko filozofijo, sprva s katoliško, iz nje pa se je zmerom bolj poglobljal v koran, od tam v budizem, bramanizem ter v kitajskega filozofa Kong-fu-tseja. Seveda so ga vse te orientalske filozofije vodile v panteistično svetovno naziranje.

Vse to se je godilo v Aškercu poldrugo desetletje (1880—1898), v času, ko je bil kaplan po raznih krajih na Štajerskem. Zato ni čudno, če je že v tem času kot duhovnik učil marsikaj, kar se še zdaleč ni več strinjalo z naukom in dogmami katoliške cerkve. Zato se je ljudstvo začelo »zgodovati nad njegovim veroukom v cerkvi in šoli.« Saj nam poročajo, da okrog 1894 že ni več pravilno molil zdravemarije... Celó njegova prijateljca dr. Turner in Hribar sta mu zaradi tega svetovala, naj opravlja svoja duhovska opravila pravilno ali — naj izstopi! In odločil se je, za — drugo ter 1898

izstopil in se zavestno ločil od Kristusa in njegove Cerkve. Bil je edini naš pesnik, ki je šel po tej poti iz prave vere v krivo.

Tako v zasebnem življenju. Kakšen pa je bil njegov nastop v javnosti? V svojih pesmih se je Aškerc najprej lotil problema katolicizma in reformacije v slovenski kulturni zgodovini (tu seveda upoštevamo samo njegovo miselno in filozofsko pesem, ne da bi se ozirali na njegova čista leposlovna dela). Pri tem se je že zgodaj nedvomno postavil ob stran reformaciji ne morda toliko iz verske naklonjenosti, marveč predvsem zaradi tega, ker je v reformacijskem gibanju gledal predvsem gibanje — za svobodo! In ta svobodna misel ga je v resnici vsega prevzela. O tem nam pričajo številne njegove parabole in romance, kakor: Časa nesmrtnosti, Dvorski norec, Kristus in Peter, Prva mučenica in druge. Ves je bil navdušen nad to svobodno mislijo, ker si bo, tako je bil prepričan, »osvojila ves svet«. Zmerom očitneje je v svojih delih nastopal proti krščanstvu, zlasti proti katoliškemu svetovnemu nazoru. Zato iz njegovih pesmi zmerom bolj izgineta čista epika (»biser slovenske epike!«), vánje pa vstopa tendenciozna filozofija. Prav to pa je strmoglavilo Aškercu z visokega pesniškega prestola zlasti še potem, ko je začel prepesnjavati samega sebe in poezijo ponižal do dnevne politike. Svobodna misel ga je tako prevzela, da je celo svoje pesmi popravljaj; n. pr. v Budnici Mi vstajamo je zamenjal »krščanstvo in ljubezen« z »napredkom in praveto«.

Ta njegov boj za svobodno misel mu je bil seveda privzgojen in ga je ponajveč podédoval iz liberalizma. Pa že sam je bil v svoji naravi skeptik. In ta skepsa ga je ravno tirala od dogme do dogme in iz verstva v verstvo. Ravno skeptik je tisti, ki vse prekritizira, v vse dvomi, vse pretiplje. Tako je ravnal mladi Aškerc. Ali ni ravno pri tem preveč oboževal svojega razuma in ga mnogo previsoko cenil? Je pač izšel iz racionalizma in realizma. Če je vrgel s prestola Cerkev in je hotel svobodnega človeka postaviti nanj, ali ni to bilo brezupno delo in se je seveda moralo končati tako, kot se je? Saj je že Bürger v Lenori zapel: »Prah z Bogom kregat se ne sme!« Sicer bi kdo trdil — bral sem že taka mnenja — da je Aškerc hotel samo s slovenskim katoliškim duhovništvom prekiniti vse zveze, češ da so pod tujimi vplivi (morda je tu mišljen Vatikan?), ter tako hotel sam najti svojo osebno pot do Boga brez kakršnih koli posrednikov. To mnenje je morda le deloma resnično. Problem je vsekakor globlji, kajti Aškerc je moral vedeti, da je Kristus postavil edino pravo in zveličavno katoliško Cerkev, in to kot posrednico med Bogom in ljudmi. Je pa tudi vsaj deloma res, da je Aškercu do odpadca privedel v mnogočem nesmiselni in pretirani boj med propadajočim liberalizmom in dvigajočim se klerikalizmom v devedesetih letih prejšnjega stoletja.

Prav tako se je zmotil tudi tisti naš književni zgodovinar, ki je zapisal: »... (v Aškercem izstopu iz cerkve) je samo od strankarskih strasti razpaljena slovenska kritika mogla videti odpadništvo.« Danes vendar nismo razpaljeni od strasti, a še zmerom moramo stvarno ugotoviti, da je Aškercov izstop iz Cerkve odpadništvo, ne od Boga — tega ne trdim — vsekakor pa od Cerkve. In kaj pomeni to za katoliškega duhovnika, sem objasnil zgoraj. Sicer pa isti zgodovinar sam v svojem Pregledu iz leta 1954. ugotavlja, da je Aškercova duševnost postala »pusta in mrtva«.

Kot za Gregorčiča beremo pogostokrat v slovenski literarni zgodovini tudi o Aškercu, da ga je v boj in spor s Cerkvijo in slovenskimi katoličani gnal — Mahnič. Res je Mahnič gnal v spor Aškercu, ker ga je pač hotel priritati do jasne izpovedi, komu je naklonjen, kaj misli in kaj véruje. Aškercu pa je Mahničeva kritika ranila v njegovem osebnem ponosu in njegovi svobodomiselnosti. In zopet je pri tem napačno, če isti književni zgodovinar podtika Mahniču nekako »zlohотно« kritiko, »zlohотно« zamenjavanje snovi in ideje. Mi smo že v poglavjih o Mahniču dovolj objasnili dejstvo, da je Mahnič vse in vsakogar dela kritiziral iz čistega srca, brez osebnega sovraštva, samo iz ljubezni do resnice in logike ter jasnosti. In Mahnič ni nikdar namenoma ali celo »zlohотно« zamenjaval ideje in snovi, marveč je le vse preveč zanemarjal snov in preveč podčrtaval idejo zlasti tam, kjer ideje niso »tako logične in samo logične« (Ušeničnik) — v pesništvu. Sicer pa zopet ta literarni zgodovinar sam priznava, da Mahnič niti slutil ni, kako usodna je njegova kritika za Aškercu in njegov pesniški in življenjski razvoj. Aškerc je bil namreč po Mahničevi kritiki ranjen v svojem osebnem ponosu in, namesto da bi stvarno odgovarjal, je začel Mahniča smešiti in blatiti... Tak je bil odgovor še marsikaterega drugega kulturnega delavca na Mahničevo kritiko..., pa so bili vsi na napačni poti! Aškercovo svobodomiselnostu potemtakem na noben način ni posledica Mahničeve kritike, kot zopet trdi isti zgodovinar, marveč plod Aškercovega miselnega razvoja,

kot smo ga pravkar očrtali, na drugi strani pa tudi plod liberalne družbe, zlasti še zato, ker mu je ta družba ploskala, ko je preveč z viška odgovarjal Mahnič!

Aškerc je glede na naše vprašanje o vernosti naših kulturnih delavcev med vsemi najbolj negativen pojav, saj je kot skeptik iz verstev zašel v nekaj materialistični monizem, torej v skrajnost, ki je bila zanj sicer logična, a vendarle daleč od prave resnice. Kakor je treba pohvalno omeniti mladostno Aškercovo iskanje resnice in njegov boj zánjo, tako je treba stvarno in odločno obsoditi njegov osebni ponos, njegovo neobjektivnost pri slikanju slovenske zgodovine, zlasti pa njegove pesniške pamflete (pisatelj Pregelj jih je imenoval »cunje«), ter zlohotne satire na versko miselnost. Opravičiti se dajo le z obojestranskim nasprotstvom v tisti dobi, z njegovim pesimizmom in skeptičnim značajem ter končno s precej nesistematično njegovo izobrazbo. (Dalje.)

Franc Terseglav **Resnica o čarovnicah**

Najhujša je bila v 16. stol. tako imenovana coprniška zabloda, vera v coprnice. Ljudje so bili prepričani, da so ženske, ki so zaradi nekih posebnih telesnih in duševnih lastnosti sposobne, da se zvežejo s hudičem, ki jim prinaša bogastvo, daje srečo v ljubezni in jim preskrbuje užitke. Včasih je zadostovalo prirojeno znamenje na telesu, da so žensko spoznali za coprnico, ki jaše ponoči skozi zrak na Klek, kjer se zberejo coprnice na ples s hudobcem in tam nečistujejo. Da je ta strašna blodnja bila prava in nalezljiva duševna bolezen, ki se je polaščala čim večjega števila ljudi, kažejo vsi znaki tega pojava. Nedolžne ženske so končno same verovala v to, da so coprnice in so ovajale še druge iz iskrenega prepričanja, da so se z njimi shajale v družbi nečistega duha. Tako se jim je ali ponoči sanjalo v spanju ali pa so imele take privide podnevi v budnem ali dremotnem stanju; brez dvoma so tu poleg neposrednega duševnega okuževanja enega po drugem in medsebojnega navajanja imela vlogo tudi razna omamljiva zelišča, ki so jih ljudje začeli v tistem času močno uživati. Mnenje, da je katoliška vera coprniško blodnjo pospeševala, je napačno. Dokazano je, da so po tej blodnji bile najbolj okužene nemške in slo-

vanske dežele, romanske, kjer je bilo katoličanstvo najbolj usidrano, pa najmanj. V Italiji in v Španiji, domovini svete Terezije, sploh ni bila nikoli sežgana nobena ženska zaradi zveze s hudičem, pač pa je bilo to praznoverje močno ukoreninjeno v Franciji. Coprniška zabloda je bila med protestantovskim in pravoslavnim prebivalstvom enako razširjena kakor med katoliškim. Je pa ta zabloda res okužila tudi duhovske ljudi in celo odlične bogoslovce, ki so o tem pisali cele knjige in razprave; toda še daleč ne vseh. Mnogi bogoslovci in drugi učenjaki so vedeli, da je vera v coprnice praznoverstvo, pa se niso upali proti njemu nastopiti, da ne bi njih samih osumili zveze s coprnicami in zlim duhom. Pretirani strah pred zlim duhom pa je v XVI. stoletju bolj motil protestantske bogoiskavce nego katoliške.

Pri Luthru, katerega globoki genij je bil brez dvoma bolesto razvit, vidimo vprav nor strah pred satanom. Sam piše, da »s hudičem noč in dan disputira«, da »smo ujetniki satana, ki je kakor naš Gospod in Bog, tako da moramo delati, kar hoče on in do česar nas on navaja.« Celó v svojem katekizmu trdi Luther pri razlaganju očenaša, da nam hudič preskrbuje denar, da pomaga v ljubezni, pošilja točo nad polje in ubija živino ali pa jo obvaruje škode, kakor je pač kdo z njim prijatelj ali ne. Tako opazujemo, kako so se v času, ko so taki prosvetljenci, kakor so bili Terezija, Ivan od Križa, Ludovik Granadski, Frančišek Saleški, religioznost dvignili do najvišje stopnje poduhovljenosti, milijoni mučili in zvijali v strahu pred »vsemogočnostjo« satana in kako so sodniki istočasno, ko je Vincenc Pavelski oznanjal največje usmiljenje, obsojali sto in stotisoče nesrečnih žensk pa tudi moških zaradi »zveze s hudičem« na smrt na grmadi. Nepristranski zgodovinarji

sodijo, da je zahtevala ta prazna vera več žrtev nego tridesetletna vojna; en sam sodnik je obsodil v enem letu na smrt 800 »coprnic«! Sodniki, rablji in ovaduhi, ki so imeli vsi od sežiganja coprnic velik dobiček, ker se je imetje obsojenih zasegalo in so sodniki dobivali tudi visoke pristojbine, so izpraznili cele okraje mladane vseh žensk, ki so morale na grmado — celo otrokom niso prizanašali! Prvi je javno nastopil proti coprniški blodnji, ki sta jo bila v XV. stoletju močno pospešila nemška dominikanka in inkvizitorja Henrik Insistóris in Jakob Sprenger, avtorja posebnega kazenskega zakonika proti coprnicam, član Družbe Jezusove, Friderik Spee l. 1631, pa že pred njim je njegov sobrat Adam Tanner označil divjanje proti coprnicam kot veliko zablodo. Prizadevanje plemenitega jezusovca, ki je bridko tožil, da ljudje bolj verujejo v hudiča ko v Boga, so bila deležna popolnega uspeha kakih sto let pozneje, ko je protestantski pravoslovec, svobodomislec Thomasius coprniško praznoverje s svojim spretnim žurnalističnim peresom docela omajal. Vendar čitamo » sežigu neke »coprnice« na Poznanjskem še leta 1795, v slovenskih krajih pa je bila zadnja »coprnica«, neka Marina Češarek, sežgana v Ribnici 11. maja 1701. Značilno je, da so pri tej priliki biriči iskali tudi vikarja na Novi Štifti, Mihaela Lamuta, ki bi bil tudi zgorel na grmadi, da ni ubežal. Sploh je veliko duhovnikov bilo sežganih zaradi »zveze s hudičem in coprnicami«; sodila so coprnice večinoma posvetna, poleg teh pa tudi posebna duhovska inkvizicijska sodišča zoper krivo-verstvo. Izvor coprniškega praznoverja je že v pradednem poganstvu; do XIII. stoletja cerkvena oblast »coprnic« sploh ni sodila in bogoslovec Agobard iz Lyona je to praznoverje sploh obsojal. Ko pa so se po Evropi, zlasti v južni Franciji, razširjale jako nevarne zblode, ki so vzburkale najbolj globoka brezna duše, je cerkvena oblast začela nastopati z inkvizicijo tako proti krivo-vercem kakor proti coprništvu, ki se je pripisovalo pristašem teh sekt; pač dokaz, kako tajnostne sile narave in izredni pojavi ter doživljaji duše, bodisi da so boleštni ali pa le redki, ki si jih človek ne ve razlagati, mičejo domišljijo in se od nekdanj pripisujejo nadčloveško zlim bitjem. (»Med nebom in zemljo.«)

Hublet-Anžič

Ilustriral J. Mežan

»Čakajte malo! Oh, pač! Zdelo se mi je, da sem opazil Adolfa Varška priti hudo razburjenega iz temnega hodnika. Takoj sem ga povprašal. Ker pa nisem vedel zatrdno in je sam odločno zanikal, sem ga pustil v miru. Morda bi ga kazalo še enkrat prijeti. Saj vsi vedo, da Varšek Albina hudo sovraži.«

»Vem. Pošljite Varška takoj k meni!«

Prefekt je Varška kar naravnost vprašal. Varšek se je prefekta strašno bal, zato se je takoj spočetka hotel izmazati s celo vrsto laži. Pa zastonj: čim bolj je lagal, tem bolj se je zapletal, pa tudi vprašanja patra Kovača so postajala vse bolj natančna in sitna. Pol ure je zadostovalo, da se je pokazala čista resnica, poslali so ga nazaj v razred, kaznovali pa ne takoj, pač pa mu zažugali z najstrožjimi kaznimi.

Zdravnik, ki ga je bil poklical pater, je ranjenca kar najskrbneje preiskal, pa tudi njemu ni rana kar nič ugajala.

»Mezinčeva kita je presekana, ena večjih žil pretrgana. Da bo mezinec za vedno ostal negiben, to bo še najmanjša nesreča. Samo da se rana ne bi še bolj zastrupila! Zato moramo nanjo še bolj paziti.«

Seveda pater Kovač razvida bolezní svojemu nečaku ni povedal. Pač pa mu je povedal, kako je zaslišal Varška in kaj mu je priznal.

»Ali ga boste kaznovali, stric?« je zardel Albin.

»Na vsak način! Mislim ga že jutri izključiti.«

»O, lepo vas prosim, prizanesite mu!«

»Ne, ne, Albin moj, nemogoče stvari zahtevaš!«

A Veseljak je bil tako zvit in znal tako lepo prositi, da mu je pater Kovač končno obljubil, patra ravnatelja prositi, naj Varška samo začasno pošlje domov.

»Torej ti je Varšek tako zelo pri sreči?«

»No, ne ravno preveč, a upal sem, da bom tudi njega spreobrnil.« Nato pa se je fantek blaženo zamislil, kakor že večkrat, in še sam pripovedoval, kako je bilo. Ker ga je pa stric le še vpraševal, zakaj se je samo branil, mu je razodel še razlog, zakaj je tako junaško molčal.

»Ampak, stric, to vam povem samo zato, ker ste namesto moje mame. Veste, to je skrivnost!«

»Znal jo bom ohraniti zase, junaček moj, le miren bodi,« je obljubil pater, v srce ginjen.

»Povejte mi, ljubi stric, ali se bo zdaj ljubi Bog dal ganiti in bo Dragota spreobrnil?«

»Jaz se ne bi prav nič čudil.«

»Sik! Toda ali bi mi potem ne hoteli tudi vi dati nagrado?«

»Ali ni že dosti, da se bom potegnil za tvojega rablja? Kaj hočeš še več, sneda mala?«

»Poljubite me namesto mame, prosim!«

Pater Kovač se je nasmehnil srčni preprostosti. Sklonil se je nad dečka, mu z razbeljenega čela odrinil vedno uporne kodre ter nanj pritisnil svoje ustnice.

»Zdaj, Albin moj, pa se dobro spočij! Bog te blagoslovi in ti vedno ohrani dušo tako pogumno in veselo! Pst! Kar lepo molči, da ne prebudiš vročice!«

Ko je pater ravnatelj vso zadevo izvedel, je zelo pohvalil Albinovo ravnanje, ni pa odobril njegove prizanesljivosti.

»Prav zelo mi je žal, da njegove prošnje ne morem uslišati,« je izjavil patru Kovaču. »Sami veste, da ima Varšek le preveč na vesti in nam je že doslej na tovariše pogubno vplival. Odititi mora brez odloga. Njegova izključitev naj bo svarilen zgled za vse njegove prijatelje!«

Ta odlok so takoj izvršili: Varšek je moral pred večernim vlakom zavod zapustiti. Prej pa je poprosil in tudi izjemoma dobil dovoljenje, da se še poslovi od svoje žrtve, ko je izvedel, kako se je Albin zanj potegoval. Iskreno skesan je Albina lepo prosil odpuščenja:

»Ti si mi odprl oči. Že dolgo sem te mrzil, iz zavisti, ker sem videl, da si boljši od mene. Ti pa si me hotel na vsak način rešiti, in prav to me je spravilo na čisto drugačne misli. Naj sem se še tako upiral, moral sem te občudovati. Šele zdaj, ko je prepozno, spoznavam, da si zares šik tip!«

Ko je s kovčegom v roki stopal preko dvorišča, je srečal dva svoja najbolj zaupna prijatelja, ki sta od nekega obiska prihajala domov.

»Oho, kaj pa ti? Odhajaš?«

»Da, moram. Izključen!«

»Izključen? Zavoljo tiste reči z Gromom?«

»Da.«

»Torej je le izblebetal? Umazani špec!«

»Ne, ni tako! Grom ni špec! Zmotil sem se v njem. Grom nikoli nikogar ne bi mogel ovaditi. Poslušajta: Ne delajte mu več težav, ampak ljubite ga. Boljši je od nas, dosti boljši!«

Odšel je. Svoje zadnje besede pa je govoril s tolikšnim ognjem, da sta njegova prijatelja kar zijala, od presenečenja buljila za njim in kar svojim lastnim ušesom nista mogla verjeti.

XII.

Na ledu.

Pater prefekt je iznajdljiv. Vedno najde kakšno priliko, da svojim fantom pripravi veselje. Pozimi in poleti so mu menda elementi na uslugo.

Tako na primer je letos zelo zgodaj začelo zmrzovati — lepa prilika za drsanje. Zavodno dvorišče je kajpada težko pretvoriti v drsališče, a kaj zato? Če si pater prefekt kaj v glavo vtepe, si bo že znal pomagati! Dijaki ga poznajo in se na to zanašajo.

In glejte, nekega jutra je pater prefekt svoj toplomer obesil na prosto. Starejši, ki so to navado poznali, so si takoj začeli meti roke in se pomenljivo spogledovati. Veselje pa jim je kar prekipelo, ko jim je vratar naslednji dan sporočil novico:

»Pater prefekt je odpotoval!«

Zanimivosti iz nastanka »knjige vseh knjig«

Sveto pismo NZ je zbirka 27 knjig, t. j. štirih evangelijev, apostolskih del, 21 apostolskih listov in Razodetja svetega Janeza.

Knjige NZ so bile spisane v grškem jeziku. Edina izjema je evangelij sv. Mateja, ki je bil prvotno spisan v aramejščini, a že zgodaj preveden v grščino; ohranil se je samo prevod, ki ima veljavo izgubljenega izvirnika.

Jezik NZ ni klasično atiško narečje, ampak helenistična grščina ali koiné, to je občni, splošni grški jezik, ki je bil v Kristusovem času razširjen po vsem tedanjem izobraženem svetu.

Kristjani prvih krščanskih stoletij so poznali svete knjige in jih uporabljali pri službi božji. Najvernejšo sliko seznama svetih knjig NZ nam podaja tako imenovani Muratorijev fragment. Odkril ga je v Ambrozijanski knjižnici v Milanu L. A. Muratori in ga objavil l. 1740. Ker mu manjkata začetek in konec, se imenuje fragment (odlomek).

Prvi cerkveni zgodovinar Evzebij navaja v svoji cerkveni zgodovini seznam vseh knjig NZ.

V apostolski dobi so pisali na papirus ali včasih tudi na pergament. Papirus so izdelovali iz papirove rastline, ki je rasla na močvirnih bregovih Nilovih. Steblo rastline so po dolgem prerezali v tanke trakove in jih položili drugega poleg drugega. Vrh njih so pravokotno položili še eno plast. Oboje so dobro zlepili, na soncu posušili, stisnili in zgladili. — Pergament ima ime po mestu Pergamon v Mali Aziji. Poznan je že iz 2. stoletja pred Kr. Izdelovali so ga iz kož oslov, telet, antilop in ovc. Živalska koža je bila tako tenko ustrojena, da pergament dostikrat ni bil debelejši kakor naš papir.

Zunanja oblika rokopisov je bila v prvih stoletjih zvitek. Več papirovih listov so na podolžni strani zlepili in jih popisane ovili okrog palice. Pri branju so rokopis ovijali. Papirovi listi so bili popisani samo na eni strani. Rokopis, ki je obsegal večjo knjigo, je bil dolg več metrov.

Urednikova listnica

Marjan, križanska kongregacija: »Bog v rdeči halji je precej cankarjanski. Sicer pa je stvar motivno dobra in jo bomo najbrž nekoliko popravljeno priobčili. Imaš dokaz dobre misli, toda slog

ti precej šepa. Lepa misel postane v resnici lepa šele v lepi obleki — obliki. Vadi se v pisanju in mnogo s pridom beri.

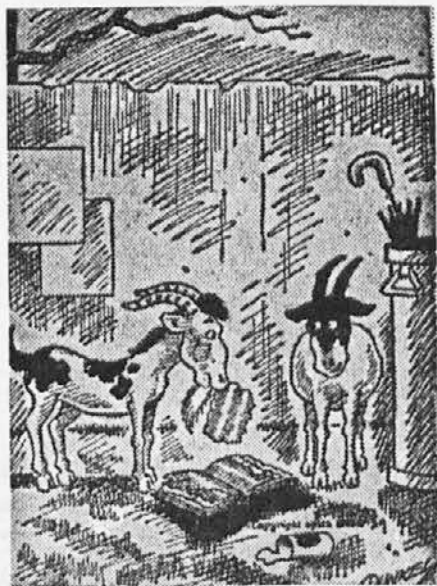
S. V. L.: »Razodetje« mi ne ugaja v prvi kitici (star sentimentalni rekvizit). Drugo bomo priobčili.

Tjaša: »Tihi dom« nima pravega jedra. Prva kitica mi je še precej všeč, druge pa kar ne razumem. Kaj pomeni ta dom, ki stoji ob tvoji pokori? In kaj je tihi hram...? Skušaj svoje stvaritve bolj dognati, saj smisel zato imaš! Pošlji še, morda bo takrat kaj za tisk!

Zalimbarski: Rima še ni pesem. Tvoje pesmi močno spominjajo na nekatere šablonske, prazne cerkvene pesmi, ki nimajo svojega smisla toliko v besedah kot v melodiji. Za vsako pesem (kot za vsako umetnino!) je važno, da je doživljena. In tega tvojim »pesmicam« manjka. Rime, ki sestojijo iz samih glagolskih končnic niso nič kaj prida (pomagala — dajala, se zatekel — rekel, itd.).

P. S., Martinišče: Na tvoja prva vprašanja bomo odgovorili, ko se bo nabralo več podobnih; tisto o katoliški skupnosti pa bo tudi ob priliki našlo odgovor.

Vsem: Vse dopisnike prosimo, naj se na svoje prispevke podpišejo s polnim imenom in psevdonom pripišejo; psevdonom ali začetne črke imena ne zadoščajo. Danes zadnjikrat odgovarjam takim anonimnežem.

»Ne, hvala lepa. S kriminalnimi romani sem si že enkrat pokvaril želodec.«

•Naša Zvezda• izhaja dvakrat v mesecu. Cena za dijake 12 din, za druge 18 din letno. Izdajatelj in odgovorni urednik dr. Tomaž Klinar. Uprava: Streliška ulica št. 12/II. Uredništvo: Costova 7, Ljubljana. Tiska Jugoslov. tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).